

go sim Neapoli? Romæ cum sum, & urgeo forum, fenatus-consulta scribuntur⁸ apud amatorem tuum, familiare meum. Et quidem,⁹ cum in mentem venit, ponor ad scribendum: & ante audio fenatus-consultum in Armeniam & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me joculari putes. Nam mihi scito jam a regibus ultimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellaverim: quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen quamdiu hic erit noster hic¹⁰ præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ. Cum vero aberit, ad fungos me tuos conferam.¹¹ Domum si habebo,¹² in denos dies, singulos sumptuariæ legis dies conferam. Sin autem minus invenero, quod placeat, decrevi habitare apud te. Scio enim me nihil tibi gratius facere posse. Domum Syllanam desperabam jam, ut tibi proxime scripsi: sed tamen¹³ non abjeci. Tu velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. Si enim nihil est in parietibus aut in tecto vitii, cætera mihi probantur. Vale.

⁸ Apud amatorem tuum] Quæ scribi solebant in curia. Amatorem Patris Cæsarem vocat; apud quem auctoritate & gratia plurimum valebat Pater. Idem.

⁹ Cum in mentem venit, ponor ad scribendum] Ubi lubuit, ubi fert animus, præscribitur S. C. meum nomen, quasi scribendo adfererim, etiam si haudquaquam præsto fuerim. J. F. Gronov.

¹⁰ Præfectus] Cæsar, quem fenatus moribus in triennium præfecerat. Dio, lib. XLIII.

Manut.

¹¹ Domum si habeo] Neapoli.

¹² In denos dies] Quam sumptuariæ legem, eum in decem dies distribuam. Tulit eam legem Cæsar post bellum Africanum. Vide Fam. VII. 26. Att. XIII. 7. Manut.

¹³ Non abjeci] Adhuc spero. Epist. 1. lib. XIII. Te abjecisse illam adspirationem, constabat inter omnes. Idem.

CICERO PAPIRIO PÆTOS.

XVI. **D**ELECTARUNT me tuæ literæ: in quibus primum amavi amorem tuum, qui te ad scribendum

ARG. Offendit nihil a se prætermisum in Cæsarianorum concilianda sibi benevolentia; nec boni civis aut sapientis hominis officium

in se desiderari posse: tandem ad Patris iunctiones respondet. Anno U. C. 707.

dum incitavit, verentem, ne Silius¹ suo nuntio aliquid mihi sollicitudinis attulisset: de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut, quoquo modo, in tali re atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certe levarem. Sed, cum proximis quoque literis ostendis, quantæ tibi curæ sit ea res, sic, mi Pæte, habeto: quidquid arte fieri potuerit (non enim jam satis est consilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quidquid elaborari aut effici potuerit ad istorum benevolentiam conciliandam, & colligendam, summo studio me obsecutum esse: nec frustra, ut arbitror. Sic enim color, se observor ab omnibus his, qui a Cæsare diliguntur, ut ab his me amari putem. Nam etiam non facile dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquid incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igni, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspicit: cætera sunt signa communia: sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo vereque arbitrer diligi; quia & nostra fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video quod timeam: nisi quod omnia sunt incerta, cum a jure discessum est: nec præstari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipsius nulla re a me offensus est animus. Est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio. Ut enim olim arbitrabar esse meum libere loqui, cujus opera esset in civitate libertas: sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendant aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acute, aut facete distorum offensionem, fama ingenii mihi est abjicienda. Quod si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet perare iudicium: & ut Servius, frater tuus, quem literatissimum fuisse iudico, facile diceret, hic versus Plauti non est, hic est, quod tritas aures haberet notandis generibus

¹ Sui nuntio] Videtur nuntiasse, ut ex epistola colligitur, Cæsarem salibus Cicero- nis esse offensus. Manut.

² Nostra fortuna] Humilis & abjecta. Il- larum: Florentissima: cum sit penes Cæsarem potestas omnis. Manut.

bus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Casarem, cum volumina jam confecerit ³ ἀποθεγμάτων, si quod affertur ad eum pro meo, quod meum non sit, rejicere sole: quod eo nunc magis facit, quia vivunt mecum fere quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis, cum dixi, nec illiterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandavit. Sic fit, ut, si quid præterea de me audiat, non audiendum putet: Quamobrem ⁴ Oenomaus tuo nihil utor: etsi ⁵ possisti loco verius Accianos. Sed quæ est invidia? aut quid mihi nunc invideri potest? Verum ⁶ fac esse omnia. Sic video philosophis placuisse iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, Nihil esse sapientis prætare, nisi culpam: qua mihi videor dupliciter carere: & quod ea fenserim, quæ rectissima fuerunt: & quia, cum viderem præfidii non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim. Ergo in officio boni civis certe non sum reprehendendus. Reliquum est, ne quid stulte, ne quid temere dicam, aut faciam contra potentes: id quoque puto esse sapientis. Cætera vero, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum vivat, qui me assidue colunt & observant, prætare non possum. Ita fit, ut & consiliorum superiorum conscientia, & præsentis temporis moderatione me contoler, & illam Accii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo levem & imbecillam, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum a saxo, frangi oportere. Etenim, cum plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cum, fervientibus suis civitatibus, fuerint ipsi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam?

Nunc

³ ἀποθεγμάτων] Sæpe dictorum a multis. Hunc librum, *Disca collectanea*, Suetonius vocat. *Idem*.

⁴ Oenomaus tuo] Accii tragedia. Versus a Papiro recitari, vitandam invidiam, admonebant. *Idem*.

⁵ Possisti loco] Opportune eorum exemplum attulisti. Loco, aut in loco, est, non alieno tempore. *Idem*.

⁶ Fac esse omnia] Esto, ut invidetur mihi, licet invidendi causa nulla sit. *Idem*.

Nunc venio ad jocationes tuas, cum tu secundum Oenomauum Accii, non, ut olim solebat, ⁷ Atellanum, sed, ut nunc fit, mimum introduxisti. Quem tu mihi ⁸ Popilium, quem ⁹ denarium narras? quam ¹⁰ tyrotarichi patinam? Facilitate mea ista ferebantur antea, nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dolabellam ¹¹ dicendi discipulos habeo, cœnandi magistrōs. Puto enim te audisse (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud eos cœnare. Tu autem ¹² quod mihi bonam copiam ejures, nihil est. Tum enim cum rem habebas, ¹³ quæsticulis te faciebam atten-

⁷ Atellanum] Papius in epistola sua, post eos versus, quos ex Accii Oenomaus recitaverat, Ciceronem irriserat, non modeste, ut solebant olim Atellanarum actores, sed liberius, ut actores minorum. Multis modis enim fabula mimus ab Atellana differbat: quod parum modeste dicax; quippe quæ dicta sit, ut ait Donatus in Terentii vita, ab imitatione diurna vilium rerum, & levium personarum; itaque Macrobius lib. III. Saturn. mimis lasciviam tribuit: quod Romana lingua, non Osa, ut Atellana: quod ab uno tantum agebatur: quod exodis carebat: neque enim in quaque actus, ut Atellana, & reliquæ fabulæ, quibus actibus inferebantur ad animos recreandos exodia, videbatur, sed perpetuam actionem habebat: postremo, ut arbitror, quod neque adhibito tibicine, neque cantu, neque cum corporis motu, ut reliquæ fabulæ, agebatur. Recte igitur mimum, non Atellanum, id est, Atellanæ fabulæ histrionem, Patus induxisse dicitur, quia dictis acutioribus, quam quæ inferi olim Atellanis solita fuerant, in Ciceronem jocaretur. *Man.*

⁸ Popilium] Voluit piscem esse, qui Plinio dicitur *popilius*, lib. IX. cap. 29. Nisi mavis hic *polyppum*, ut infra.

⁹ Denarium] Eandem hanc vocem invenies in terra ab hac epistola, quo loco edulium quoddam significare videtur, quod magni apud me momenti fuit, ne quid hic temere mutaremus. *Neque ollam*, inquit, *denariorum implere*. Nam quamvis thesaurus in ollis a senibus maxime condi soleat, unde argumentum & titulum suæ comediæ Plautus accepit: arbitror tamen argutiorem quempiam esse sensum horum verborum, vo-

luisseque Ciceronem hoc loco ludere, & materiam joci ex ambiguitate illius dictionis traxisse: quod tamen non affirmo: nec enim ullo testimonio aliorum auctorum confirmare possum. Id autem quod suspicari sumus non inæpre, ut puto, consideratis diligenter ambobus his locis notum facere volumus. Quod si recipitur, probaturque edulium illic significare, non video cur hic quoque idem significare non possit, neque cur hinc vicum hanc delere tenent, cum illic eam manere sinant: eandem enim ejus utroque loci rationem esse puto. Eruditiores hoc diligentius considerare poterunt, quorum ego iudicio semper libenter acquiescam. Satis hic nobis fuit consilii nostri rationem ostendere, quod non ut cumdā fere alii fecerunt, dictionem hanc delere volumus. *Videtur*. Quasi intelligen- gi non possit *denarius*, quo se *polyppum* em- pturum scripsisset Patus, quem Cicero, ut pretium minimum, non Atellanum, id est, Tyrotarichi] Edulii genus ex casco & balsamentis confectum: nam τῆς, cascus, τῶν, balsamentum.

¹¹ Dicendi discipulos habeo, cœnandi magistrōs] Ego eos erudio in Rhetoricis, præcepta eloquentiæ eis trado, sed apud eos cœno. *Magistrōs* enim, *Reges*, *Domini* dicebantur splendidi convivorores, qui amicos frequenter excipiebant conviviis. Ut pridem notavit Lipsius III. Antiq. leſt. *Græc.*

¹² Quod mihi bonam copiam ejures] Pro, quod jures mihi te non habere unde sumptum facias. *Manus.*

¹³ Quæsticulis] Lucellis. Dandi casu potius, quam auferendi, opinor dictum: ut sit, *Attentivorem*, vel ad *minimos quæstus*. *Idem*.

tentioem: nunc, cum tam æquo animo¹⁴ bona perdas, non eo sis consilio, ut, cum me hospitio recipias, astimationem te aliquam putes accipere. Etiam hæc¹⁵ levior est plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquæ fiant: quod erit, magnificum sit & lautum. Memini te mihi¹⁶ Phamæ cœnam narrare.¹⁷ Temperius fiat: cætera eodem modo. Quod si perseveras me ad matris tuæ cœnam¹⁸ revocare, feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat ista, quæ scribis, apponere, aut etiam¹⁹ polypum²⁰ Miniani Jovis similem. Mihi crede: non audebis. Ante meum adventum fama ad te de mea nova lautitia venit: eam extimesces. Neque est, quod²¹ in promulside spei ponas aliquid: quam totam sustuli. Solebam enim antea delectari oleis, &²² lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo²³ isto venire. Tu vero (volo enim abtergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calfacias oportebit: cætera more nostro; superiora illa lusimus.²⁴ De villa

¹⁴ Bona perdas] Per legem Cæsaris, qui decrevit, ut creditoribus satisficerent per astimationem possessionum, quanti quisque ante civile bellum comparasset: deducto summa aris alieni, si quid usuræ nomine numeratum aut perscriptum fuisset; qua conditione quarta pars fere crediti deperibat. Sueton. Jul. 42. J. F. Gronov.

¹⁵ Levior est plaga ab amico, quam a debitore] Hoc est, & tamen, quod ab amico bona tua comedantur, non id tibi æque grave esse debet, atque illud est, quod debitorum causa deperdis. Masius.

¹⁶ Phamæ] Qui fuit avus Tigelli tibi-
cins. Epist. 24. lib. VII. Idem.

¹⁷ Temperius] Maturius. Refecto enim ad tempus, non ad frugalitatem. Idem.

¹⁸ Revocare] Amstelodamensis codex sic totum hunc locum legit & distinguit: Quod si perseveras, me ad matris tuæ cœnam revoca. Reforam id quoque. Mihi sane Cicero sic videtur scripisse: Quod si perseveras, me ad matris tuæ cœnam revoca. Feram id quoque. Quod si perseveras, inquit, bonam copiam ejurare, nec te ferendis esse sumptibus tam lauræ & magnificæ cœnæ asseveras, in-

vita me iterum, ut solebas antea, ad parcam & frugalem cœnulam tuæ matris, quæ diligens & attenta mater familias est: id etiam feram æquo animo. Græv.

¹⁹ Polypum] Piscem, ita vocatum a multitudine pedum, non magis pretii. Plinius, lib. IX. 29. Masius.

²⁰ Miniani Jovis similem] Rubro iure tinctum. Jovis simulacri faciem in Capitolio illini minio solitam, ait Plinius lib. XXXII. cap. 7. & lib. XXXV. cap. 12. inde Miniano cognomen. Idem.

²¹ In promulside] In antecœna. Promulside est gustatio, vel gustus, quod & antecœnium dicebatur & antecœna, sic dicta quia voreres initio cœnæ fere mollium apponunt, & ea cœna dabatur ante mullum. Vide Lips. III. antiq. Lect. Grævius.

²² Lucanicis] Notum genus nulli faci-
minis, a Lucanis populis inventum. Man.

²³ Ilo] Neapolim, ubi tu es. Idem.

²⁴ De Villa Seliciana] Domum Sullanam in urbe Neapoli, (epist. 15.) villam Seliciana in agro Cicero emere cogitabat. Idem.

villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. Itaque puto me prætermisurum.²⁵ Salis enim satis est, fanionum parum. Vale.

²⁵ Salis] Papius dixerat, villam hanc, inquit Cic. satis est: sed ridendi causas ad-
in litore positam, salinas habere. Salis, verba reip. tempora eripiunt. Idem.

CICERO L. PAPIRIO PÆTO S.

XVII. **N**ON tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus nonster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis & agris futurum putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Immo vero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit. Habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio scire potes. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primum, quia de lucro prope jam quadriennium vivimus, si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipublicæ vivere: deinde, quod scire quoque mihi videor quid futurum sit. Fiet enim quodcumque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma. Satis igitur nobis esse debet quidquid conceditur. Hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidem agrum, & Capenam metiantur. Hoc non longe abest a Tusciano. Nihil tamen timeo; fruor dum licet, opto ut semper liceat. Si id minus contigerit; tamen, cum ego vir fortis, idemque philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consecutus sum. Qui si cupiat esse rempublicam, qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus; quid faciat, tamen non habet: ita se cum matris colligavit. Sed longius progredior: scribo enim ad te. Hoc tamen scito, non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit. Nos enim illi servimus, ipse temporibus. Ita nec ille, quid tempora postulatura sint, nec nos, quid ille
Tom. VII. R r cogi-

ARG. Cæsar militibus agros divisurus di- agros perveniat, idque quærenti, Cicero ref-
cebatur. Metuenti Pæto, ne divisio ad suos pondet. Anno U. C. 707.

cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solem, præsertim in literis; sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione asserere volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunque erunt. Vale.

CICERO L. PAPIRIO PÆTO S. D.

XVIII. **C**UM essem otiosus in Tusculano, propterea quod maxime conciliarent familiari suo, accepi tuas literas, plenissimas suavitatis: ex quibus intellexi probari tibi meum consilium, quod, ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis pulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere coeperim. Quid quaris? me quoque delectat consilium: multa enim consequor. Primum, id quod maxime nunc opus est, munio me ad hæc tempora. Id cuiusmodi sit nescio: tantum video nullius adhuc consilia me huic antepone: nisi forte mori melius fuit. In lectulo fateor: sed non accidit. In acie non fui. Cæteri quidem, Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, sæde perierunt. At Cato præclare. Jam istuc quidem, cum volemus, licebit: demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit: id quod agimus. Ergo hoc primum. Sequitur illud: ipse melior fio, primum valetudine, quam, intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulisset, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plures jam pavones confeci, quam tu pullos

ARG. Causas exponit, cur ludum quasi eloquentiæ aperuerit, alioque declamando exerceret. Addit per iocum de cenarum apparatu. Anno U. C. 707.

1 Discipulos] Hirtium & Dolabellam.
2 Conciliarent] Mollissimum mihi aditum ad Cæsarem pararent, qui eos habet familiares. J. F. Gronov.

los columbinos. Tu istuc te³ Ateriano jure delectato: ego me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & discæ jam⁴ πρὸ λεγομένους, quas quaris: etsi⁵ sus Minervam. Sed quando, ut video,⁶ æstimationes tuas vendere non potes, neque⁷ ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum est. Satius est hic cruditate, quam istuc fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium comedisti, Romam pervehi.⁸ Sella tibi erit in ludo, tanquam⁹ hypodidascalo, proxima. Eam pulvinus sequetur. Vale.

3 Ateriano jure] Ludit in voce sus, quod & liquidum cibi & leges significat. Videur Aterium Jurisconsultum penes se habuisse Vetus. J. F. Gronov.

4 Πρὸ λεγομένους] Disco, inquit, e conis Hirtiani, quales tuæ futuræ sint. Πρὸ λεγομένους vocat, quia, sicut ἐκ τῶν προλεγομένων, quæ præponuntur libris, docentur ea, quæ ad ipsos libros attinent, sic Hirtii conis Papirium, quas cenas dare deberet, admittente & erudire possent. Manut.

5 Sus Minervam] Usurpatur hoc adagium in eos, qui, cuius rei scientia carent, in ea

peritissimos conantur erudire. Idem.

6 Æstimationes] Possessiones per æstimationem a debitoribus acceptas. Idem.

7 Ollam] Qualis est Euclionis in Antularia Plauti. J. F. Gronov. Fortasse scripserat Pætus, tunc velle se, cum ollam denariorum, æstimationibus venditis, implerisset, Romam redire. Manut. Aliter Victorius, supra, pag. 311. not. 9.

8 Sella tibi erit in ludo] Quem me aperuisse dixeram. J. F. Gronov.

9 Hypodidascalo] Ei, qui subloceat. Manut.

CICERO L. PAPIRIO PÆTO S. D.

XIX. **T**AMEN a malitia non discedis. Tenuculo apparatus significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim a porta domum meam venisse. Neque hoc admirror, quod non ad tuam potius; sed illud, quod non ad suam. Ego autem primis tribus verbis, Quid noster Pætus? At ille adjurans, Nusquam se unquam libentius. Hoc si verbis affectus es, aures ad te afferam non minus elegantes: sin autem obsonio, peto a te, ne pluris esse¹ balbos, quam

R r 2 di-

ARG. Scripserat Pætus, Balbum tenui apparatu fuisse contentum. Unde jocatur, malitiose hæc dici, ut se quoque ad continentiam devocaret. Anno U. C. 707.

1 Balbus] Jocatur in ambiguo Balbi nomine. Balbi enim dicuntur, qui lingua vitiosè hæc dici, ut se quoque ad continentiam devocaret. Anno U. C. 707.

disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, si me expediero, ut² in ista loca venire possim, non committam ut te sero a me certiozem factum putes. Vale.

² In ista loca] Neapolim.

CICERO PÆTO.

XX. DUPLICITER delectatus sum tuis literis, & quod ipse risi, & quod te intellexi jam posse ridere. Me autem a te ut scurram¹ velitem² malis oneratum esse, non moleste tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse. Habuisses enim non hospitem, sed³ conubernalet. At quem virum⁴ non eum, quem tu es solitus⁵ promulside conficere. Integram famem ad ovum afferro: itaque usque⁶ ad assium vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas antea laudare, O hominem facilem! o hospitem non gravem! abierunt. Nam omnem nostram de republica curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, ⁷ commentationem causarum, abjecimus. In Epicuri nos adversarii nostri

ARG. Jocatur pro more, se Epicureum factum dicens, abjecta resp. cura, ideoque lautius, quam antea, excipiendum esse. Deinde rationes suæ vite & studiorum perscribit. *Anno U. C. 707.*

¹ *Scurram*] Velites, genus militum, quod ante justam aciem telis, hastis pugnat, leviter armatum.

² *Malis*] Misi Pætus Ciceroni poema, quæ & mala dicantur. Hoc verbum ambiguum est, ideoque joco aptum. Sed ut ambiguitas fervaretur, adhibendum erat etiam verbum lucic rei accommodatum: hinc dixit, *malis me onerasti*, pro *malis me donasti*. Formulæ *malis onerare* significare potest, maledicta plurima in aliquem congerere, (nam etiam *maledictis aliquem onerare* dicimus) & plurima poema in aliquem conicere. Utinamque accedere solet scurris & parasitis in locupletiorum convivis, hoc in primis, apposita mensa secunda. Hinc Ciceroni veniente in mentem scribere, *malis malis me tangam scurræ onerasti*. Sed id fit in primis tum, cum parasitus est impudens, & dicitur con-

vivas sæpius laceffit. Et quia dicitur *jacere dicta*, tanquam tela & jacula; deinde *velitari* & *velitari* in dicitur jacendis dicitur, ut apud Gellium, VI. 11. *neque in maledictis apud impudentes & improbos velitandum*: propterea eleganter dixit, *se tanquam velitem scurræ*, hoc est, qui ultro & crebris impudentisque maledictis velitatus sit adversus Pætum, *malis oneratus esse*. *Id est autem non moleste tulisse*, quia æquum sit, ut est apud Phædrum, suæ exempla æquo animo pati. *Ereptus*.

³ *Conubernalet*] Diutius enim, qui solent hospites, apud te manifesti. *Manui*.

⁴ *Promulside*] Vide supra, ep. 16.

⁵ *Integram famem ad ovum afferro*] Quasi nihil pudicem in promulside juxta jejuniis & esuriens aggredior caput cenæ. *Gron.*

⁶ *Ad assium vitulinum*] Nec minus strepue ad carnes assis accedo. *Idem*.

⁷ *Commentationem causarum*] Meditationem litium forensium, quæ omnia scilicet antehac me parci tibi faciebant. *Idem*.

fri castra conjecimus: nec tamen ad hanc⁸ insolentiam: sed ad illam tuam lautitiam, veterem dico cum in sumptum habebas. Etsi nunquam plura prædia habuisti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui jam aliquid intelligat. ⁹ *Οΐμωδες* autem homines scis quam insolentes sint. Dedicenda tibi sunt sportellæ & ¹⁰ artolagani tui. Nos jam¹¹ artis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines! qua elegantiâ vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam. Etiam Hirtio cenam dedi; sine pavone tamen. In ea cenâ cocus meus, præter jus fervens, nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra. Mane salutamus domi & bonos viros multos, sed tristes, & hos latos viros: qui me quidem perofficose & peramanter observant. Ubi salutatio defluxit, literis me involvo, aut scribo, aut lego. Veniunt etiam, qui me audiunt, quasi doctum hominem, quia paulo sum, quam ipsi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi jam & gravius, & diutius, quam ulla mater unicum filium. Sed cura, si me amas ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua¹² comedim. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere.

⁸ *Insolentiam*] Est hic *Insolentia* nimis sumptus, qui fiebat in cenâ. *Manui*.

⁹ *Οΐμωδες*] *Sera disenter*.

¹⁰ *Artolagani*] Panes melliti, placenta.

¹¹ *Artem*] Hic alii aliter legunt. Videat, si quis vult, Turneb. *Advers.* VI. 7.

¹² *Comedim*] Pro *comedam*. Ex Nonio.

CICERO PÆTO S.

XXI. AN tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina? Tum insanires, si consequi non posses, cum vero etiam vincas, me prius irrideas, quam te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud a¹ Trabea, sed potius² ἀπότρυγμα meum. Veruntamen quid tibi

ARG. Fulmina verborum Pætus Ciceroni tribuerat, quæ imitari non posset, quod ridens confutat: etiam quod Papiros illos negaverat nisi plebejos fuisse. *Anno incerto*.

¹ *Trabea*] Non opus est, ut verba Trabeæ Pætæ in te convenire dicas; in me s-

nim potius conveniunt. Trabeæ verum potuerat Pætus, quod significabatur, non succedere illi, quod aggressus erat: id est, non posse eum consequi fulmina verborum Ciceronis. *Manuius*.

² *Απότρυγμα*] *Aberratio*: quia non assuetor

tibi ego in epistolis videor: nonne plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? Quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. Privatas causas, & eas reuues, agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatius. Epistolas vero quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, quid tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam unquam, nisi plebejum fuisse? Fuerunt enim patricii minorum gentium, quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Sempronio Atratinio fuit, cum ante censor cum eodem fuisset, annis post Romam conditam cccxii. Sed tum Papirii dicebamini. Post hunc, tredecim fuerunt sella curuli ante L. Papirium Crassum, qui primum Papirius est vocari desinit. Is dictator cum L. Papirio Curfore, magistro equitum, factus est, annis post Romam conditam cccxv, & quadriennio post consul cum C. Duilio. Hunc secutus est Curfor, homo valde honoratus: deinde L. Masso, ædilitius: inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habebas volo. Deinde Carbones, & Turdi insequuntur. Hi plebeji fuerunt, quos contempnas censo. Nam præter hunc C. Carbonem, quem Damaspippus occidit, civis e republica Carbonum nemo fuit. Cognovimus C. Carbonem, & ejus fratrem scurram: quid his improbius? De hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico. Tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Carbones. Marcus, P. Flacco accusante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia: Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. Is & tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim atulisse existimatus est. Hoc vero, qui Lilybei a Pompejo nostro esse interfectus, improbius nemo, meo iudicio,

quor id, quod cupio. Cum Papirius offendere velit Cicero, se frustra ipsius orationes imitari, Trahez Poetz verbis id ostendat. Quod rejicit Cicero, ac potius sibi illud ipsum a Trahea opus esse affirmat. Nam cum Papirius non solum consequatur sed etiam vincat; *juum esse frustra conari affirmat: ἀνέκρουσα igitur meum, subaudi est.* Tum enim omnia, que vis, consequeris.

Quod ego non possum: itaque ἀνέκρουσα meum est, non tuum. Idem.

Minorum gentium] Quos post Romulum in Senatum Tarquinius Priscus adlegavit, si minorum gentium sunt appellati, quasi secundæ dignitatis patres. Livius, lib. XXXV. Celsarius.

Tredicim... sella curuli] Scilicet, ut, qui Magistratus Carules gererunt. Gron.

cio, fuit. Jam pater ejus accusatus a M. Antonio, futuro aramento absolutus putatur. Quare ad patres censo revertare. Plebeji quam fuerint importuni, vides. Vale.

[Sutorio aramento absolutus] Id est, corruptis iudicium tabellis. Corradus. Sutorium aramentum Græci ἄραματον vocant. Galeus lib. XIII. meth. cap. 20. nominat inter ea pharmaca, que non leviter nocendi vim habent: quam ille ἀραματὸν appellat:

subjungitque non tuto medicamentis immiseri, que per os assumuntur. Itaque licet opinari, Carbonem hunc, sumpto aramento futuro, voluntaria morte damnationis a iudicio liberatum. Mamsius.

CICERO PÆTO.

XXII. AMO verecundiam, vel potius libertatem loquendi. Atqui hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto, et si Academia nostræ cum eo magna rixa est. Sed, ut dico, placet Stoicis, suo quamque rem nomine appellare. Sic enim differunt, Nihil esse obscœnum, nihil turpe dictum. Nam si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium. In re non est. Itaque non modo in comœdiis res ipsa narratur: ut ille in Demiurgo modo (forte nosti canticum: meministi Roscium) Ita me deservit nudum... totus est sermo vestis tectus, re impudencior: sed etiam in tragœdiis. Quid est enim illud? Quæ mulier una... quid, inquam, est? usurpata duplex cubile?

Quid?

ARG. Pætes ita libere jocatus in epistola fuerat, ut ne obscœnum verbum vitaret. Unde occasio Ciceroi nata exponendæ Stoicorum sententiæ de licentia loquendi: quam ipse damnat; contra, Platonis laudat verecundiam. Anno incerto.

Vel potius libertatem loquendi] Aut hoc per jocum dicit: aut legendum, Alii potius libertatem. Alioqui pugnantia loqueretur. Mamsius. Legendum est, Amo verecundiam, vel potius libertatem, reclamant omnes libri licet. Lambinus. Hunc locum, si quis attentius epistolæ finem inspiciat, sane intelliget, ne ipse sibi Cicero adverteret, ἀπορροιαστικόν cum nota interrogationis esse enuntiandum: atque eam ob causam vel eo in loco an significare. Finis autem est hic: Ego servavi, & servabo... Platonis verecundiam. Quem quis non videt ex adverso cum ini-

tio pugnare? Interrogative legatur ergo; qua loquendi forma, non semel ad Articum scribens, & alibi usus est. Malaspina, in Epist. ad Q. Fratr. I. 2. Est mihi notus acerrimo ingenio Criticus, qui legit: Amo verecundiam, velur porticus libertatem, &c. Hoc est, uti Stoici amant libertatem &c. Audaciis, quam necesse sit, ni fallor. Olivæus.

Vel potius] Legit potius, quam. Respondet enim Pæto, qui familiariter cum reprehenderat, quod non esset ἀδουδύδωτος, sed tecta verba quæreret. Faciolatus.

Demiurgo] Turpilli Comici fabula: modo, id est superime acta. Cellar.

Quæ mulier] Accit verba. Vide Cic. in Orat. cap. 46.

Usurpata duplex cubile] Hoc proxime sequitur post illud, que mulier una? Nam verba sunt mulieris de pellice querentis. Et

Quid? *hujus Pherai hic cubile inire est ausus*. Quid est, *Virginem me quondam invitam per vim violat*. Jupiter bone, violat? atque idem significat: sed ⁵ alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergo in re non est; multo minus in verbis. Si enim quod verbo significatur, id turpe non est, verbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas ⁶ alieno nomine: cur non suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam antiqui *penem* vocabant: ex quo est propter similitudinem penicillus. At hodie penis est in obscœnis. At vero Piso ille Frugi in Annalibus suis queritur, adolescentes peni deditos esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine, ille testis penem. ⁷ Sed quia multi, factum est tam obscœnum, quam id verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgo dicitur, *Cum nos te volumus convenire*, num obscœnum est? Memini, in senatu disertum consularem ita eloqui: *Hanc ⁸ culpam majorem, an illam dicam?* potuit obscœnius? Non, inquit: non enim ita sensit. Non ergo in verbo est. Docui autem in re non esse. Nusquam igitur est. *Liberis dare operam*, quam honeste dicitur? etiam patres rogant filios: ejus operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimum fidicen: is *Connus* vocitatus est: num id obscœnum putas? Cum loquimur terni, nihil flagitii dicimus; at cum *bini*, obscœnum est. Græcis quidem, inquit. Nihil est ergo in verbo, cum & ego Græce scio: & tamen tibi

Et fortasse loquentem hæc Poeta induxerat Theben, uxorem Alexandri, Pherai tyranni: quem arbitror infra nominari. Hæc enim, ut Cicero *lib. II. Off. prodidit*, propter pellicatus suspicionem virum interfecit. *Ursurpata*, verbum deponens temporis præteriti, cum tamen *Ursurpo*, sit ultimatius, quam *Ursurpo*. Manus.

⁵ *Alteram*] Obscœnum verbum, quo disertoli homines pro *Violo* libere utuntur. *Idem*.

⁶ *Alieno nomine*] Proprium nomen, potest: alienum, anus: a vetula: quod utriusque similis deformitas & fœditas. *Idem*.

⁷ *Sed quia multi*] Post eum, scilicet, sic appellaverunt, ut ipse antea appellarat, cum

amplius non rectum esset, & obscœnum, factum est tam obscœnum, quam id verbum quo usus est Pæus. Postquam enim non latuit, nec clam fuit quid ea voce significaretur, statim factum est turpe & obscœnum: non enim intelligi ab omnibus quid ea denotaretur; ipsum verecundiosum faciebat. Ideoque infinitis pene nominibus apud Græcos, nec paucis etiam apud Romanos, hæc hominis partes quæ honeste nominari non possunt, indicantur: unusquisque reconditam vocem sciat, vulgaram, & nimis aperream propter turpitudinem fugit & æspernatur. *Videtur*.

⁸ *Culpam*] Politianus, *pulsam*: Sed hæc diligentius interpretari nolum.

tibi dico, ⁹ *bini*: idque tu facis, quasi ego Græce, non Latine dixerim. *Ruta*, & *menta*, recte utrumque. *Volæ* mentam pullam ita appellare, ut rutulam: ¹⁰ non licet. *Bella* testoriola: dic ergo etiam pavimenta isto modo: ¹¹ non potes. Viden igitur nihil esse, nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse, nec in re: itaque nusquam esse: Igitur in verbis honestis obscœna ponimus. Quid enim? non honestum verbum est *divisio*? At inest obscœnum, cui respondet ¹² *intercapedo*. Num hæc ergo obscœna sunt? Nos autem ridicule. Si dicimus, ille patrem ¹³ strangulavit, honorem non præsumur. Sin de ¹⁴ *Aurelia* aliquid, aut *Lollia*, honos præfandus est. Et quidem jam non etiam obscœna verba pro obscœnis sunt. ¹⁵ *Baruit*, inquit, impudenter: *depsit* multo impudentius. Atqui neutrum est obscœnum. ¹⁶ *Stultorum* plena sunt omnia. *Testes*, verbum honestissimum in judicio, alio loco non nimis. At honesti ¹⁷ *Colei* Lanuvini, ¹⁸ *Clitermini* non honesti. Quid? ipsa res modo honesta; modo turpis? ¹⁹ *Suppedis*, flagitium est: jam erit nudus in balneo, non reprehendus. ²⁰ *Habes* ²¹ *scholam Stoicam*, ²² *Ὁ σοφὸς ἀδυσίτητων ἔσθ*.

Tom. VII.

S i

Quam

⁹ *Bini*] *Bini* apud Græcos a *βίος* coco.

¹⁰ *Non licet*] Quia, *mentula*, dicerem: quod obscœnum est. *Manus*.

¹¹ *Non potes*] Quia diceres, *proimentula*: in quo verbo *mentula* nominatur. *Idem*.

¹² *Intercapedo*] Vide *Quintilian. VIII. 3*. Plura *Franciscus Vassor*, *lib. de Epigrammate*, cap. XI. extremo.

¹³ *Strangulavit*] Verbum hoc cum de famina dicitur, obscœnum est, quia refertur ad vulvum. *Plinius lib. 20. c. 15. & 18. strangulatio vulvæ*. *Facciolatus*.

¹⁴ *Aurelia, aut Lollia*] *Scortis* nobilibus. *Manusius*.

¹⁵ *Baruit, inquit, impudenter: depsit, multo impudentius*] *Baruere*, & *Depsero*, cum non obscœna proprie sint verba; nam illud est, verberare, vel punare; hoc, subigendo tenerum reddere: ad obscœnam tamen significatorem transferuntur. *Baruere* enim sic accipitur pro *barbare*, ut, *bini*, pro *barui*. Est autem *barbare*, cum mares insiliunt feminas rei veneræ causa. Quo verbo *Theocritus* usus est. *Depsero* vero, est subigere, miscere. *Idem*.

¹⁶ *Stultorum plena sunt omnia*] *H. Stephanus* quatuor illas voces habet pro spuris, auctoritate veteris codicis. Vide *lib. I. Sebodiasus*, cap. 66.

¹⁷ *Colei Lanuvini*] *Familia* Lanuvina, sic appellata, vel familia cognomen. *Man.*

¹⁸ *Clitermini non honesti*] Quia familia *Coleorum* ibi non est: & ideo, *Clitermini coleor* qui dicit, non familiam, sed testes viriles dicit. *Idem*.

¹⁹ *Suppedis, flagitium est*] Quia, cum deducatur a *pedo*, significat, crepitum ventris emittere. *Idem*.

²⁰ *Habes etc.*] *Habes* disputationem *Stoicam* super illud, & *σοφὸς* etc. id est *sapiens rectis verbis & propriis loquere*. *Facciolatus*.

²¹ *Scholam*] *Disputationem*, quemadmodum in schola. Vide *Tucl. I. 4*.

²² *Ὁ σοφὸς ἀδυσίτητων ἔσθ*] *Sapiens recte loquaris*. Opinor contra *scholam Stoicam* hoc esse. Ut dixerit *Cicero*: *Stoici superiora illa disputant: mihi autem hoc videtur, sapientem rei loqui debere, ut obscœnitatem vitet: quod ego facio, Platonis verecundiam servans*. *Manus*.

Quam multa ex uno verbo tuo? Te adversus me omnia audere gratum est. Ego fervo, & fervabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripti, quæ apertissimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus ajunt æque liberos, ac rufus, esse oportere.²³ Honorem igitur Kalendis Mart. Tu me diliges, & valebis.

²³ *Honorem*] Habere volui. *Kalendis Martiis*: Quem præcipue diem matronas, Junoni dicatum, cum religione coluisse, scripsit Ovidius Fast. lib. III. & Servius in Virg. lib. VIII. *Idem*.

Honorem igitur] Fortasse pro *igitur* legendum ego: ex qua voce librarii fecere primum ergo, deinde *igitur*. *Honorem ego*, in-

quit, *Kalendis Martiis*, quo die scilicet scribebat. *Kalendæ autem Martiæ*, unde Romanulus annum auspicius fuerat, multis de causis verendæ erant: quas causas describit Ovidius initio lib. 3. Fast. sed præsertim propter sacra Junonia, quæ a matronis fiebant. *Facciolatus*.

CICERO PAPIRIO PÆTO.

XXIII. **H**ERI veni in Cumanum: cras ad te fortasse. Sed cum certum sciam, faciam te paulo ante certior. Etsi M. Ceparius, cum mihi in¹ sylva Gallinaria obviam venisset, quævissemque quid ageres, dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. Tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te² arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis sumptuosus. Vale.

ARG. Quamquam pedibus laborare Pætum audierat, tamen adventum suum prænunciat, quia non arbitretur etiam coquum arthriticum habere. *Anno U. C. 707.*

¹ *Sylva Gallinaria*] Est inter ostia Volturni & Lirerni in Campania.

² *Arthriticum*] Articulis ita laborantem ut cœnam apparare non possit. *Manut.*

CICERO PÆTO.

XXIV. **R**UFUM¹ istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum te tantopere viderem ejus

ARG. Rufum, a Pæto commendatum, sibi curæ fore ostendit: & ut ille ad amicorum convivium redeat, hortatur: nihilque sibi rep-

carius esse concludit. *Pansa & Hirtio* coff. *Anno U. C. 710.*

¹ *Rufum*] Non is, de quo V. 19. XIV. 14.

causa laborare. Cum vero & ex tuis literis, & ex illius ad me missis intelligam, & judicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse; non possum ei non amicus esse, neque solum tua commendatione, quæ apud me, ut debet, valet plurimum, sed etiam voluntate ac judicio meo. Volo enim te scire, mi Pæte, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentia fuisse literas tuas: quibus literis congruentes fuerunt aliæ postea multorum. Nam &² Aquini, & Fabrateria³ consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse: & quasi divinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi me ut opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuisset, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me non eget commendatione. Utinam ea fortuna reipublicæ sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hæctenus. Te ad cœnas itare desisse, moleste fero. Magna enim te delectatione & voluptate privasti. Deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud, quod solebas, dediscas, & obliviscare cœnulas facere. Nam si tum, cum habebas quos imitarere, non multum proficiebas: quid nunc te facturum putem? Spuria quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summæ reipublicæ demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem tum, cum Favonius flaret, revertisses: hoc tempore ferri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Sed me hercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror, ut cum vitis bonis, jucundis, amantibus tui vivas. Nihil aptius vitæ, nihil ad beate vivendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ atque victus, remissionemque animorum: quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conviviis dulcissimus: ut sapientius nostri, quam Græci: illi *συμπόσιον*, aut *συνδειπνία*, id est, comotationes, aut concœnationes: nos⁴ *convivium*, quod tum maxime simul vivitur. Vides, ut te philosophando revocare coner ad cœnas? Cura ut valeas. Id

S f 2

foris.

² *Aquini*] Aquinum Volscorum oppidum, ut & *Fabrateria*.

³ *Consilia sunt inita*] Ab Antonio. *Man.*

⁴ *Convivium*] De Senectute, cap. 13.

foris cœnitando facillime consequere. Sed cave, si me amas, existimes, me, quod jocosus scribam, abjecisse curam reipublicæ. Sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei cives salvi, liberique sint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi. Hoc denique animo sum, ut, si in hac cura atque administratione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Etiam atque etiam vale.

CICERO IMPERATORI PÆTO.

XXV. **S**UMMUM me ducem literæ tuæ reddidere. Plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris. ¹Pyrrhi te libros & Cineæ video læsitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis: hoc amplius, navicularum habere aliquid in ora maritima: contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis quocum imperatore tibi negotium sit. ²Ταυδεῖαν Κύρη, quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, ut spero, brevi tempore. Nunc ³ades ad imperandum, vel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitrator) mihi summus usus est: valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quod in his controverfiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque ego eum esse vellem, repente percussus est atrocissimis

ARG. Cum Cliticæ Cicero pro consule præfisset, a Pæto literas de re militari accepit: quas jocans his exagitat, & una M. Fabium commendat. Anno U. C. 703.

¹ Pyrrhi libros, & Cineæ] Pyrrhus Epitrotarum rex fuit, Cineas ejus legatus. Uterque scripsit libros de re militari, ex Plutarcho & Eliano perspicuum fit. *Mon.*

² Ταυδεῖαν Κύρη] Cyri institutionem, a Xenophonte conscriptam.

³ Ades ad imperandum] Scripta veterum interiere, in quibus hic loquendi modus cre-

brior fuit: unius igitur Sallustii utemur testimonio. Jugurtha (inquit) ubi armis, virisque, & pecunia spoliarus est, cum ad imperandum Tisidam vocaretur, rursus capite fectere animum suum. Ad imperandum, id est, ut ei imperaretur, ad parendum: quod Cicero subjunxit. Hunc loquendi modum & Servius agnovit in illo Virg. versu:

Frigidus in præcis cautando rumpitur in-

quit. Cautando, inquit, dum incantatur. *Manut.*

mis literis, in quibus scriptum erat, fundum Herculaneum a Q. Fabio fratre ⁴proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergraviter tulit, existimavitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. Nunc si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe, & molestia Fabium libera. Autoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conficiari. Matonem & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non hercule tam perferbere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. Id ille in te positum esse putat, mihi que persuadet. Vale.

⁴ Proscriptum] Ut venderetur. *Idem.*

CICERO PÆTO S. D.

XXVI. **A**CCUBUERAM hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? Apud Voluminium ¹Eutrapelum, & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse servitutum nostram? Quid ergo faciam? te consulo, qui ²Philosophum audis. Angar? exruciemne me? quid assequar? Deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in literis. An quidquam me aliud agere cenles? aut possem vivere, nisi in literis viverem? Sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. A quibus cum discessi, ³etsi minimum mihi est in cœna: quod tu unum *Ζήτημα* Dioni philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, proutquam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum ⁴Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille? ⁵quem adspectabant? *cujus ob*

ARG. Descriptio & excusatio cœnæ liberioris, præsertim accubente Cytheride meretricis. Anno U. C. 707.

¹ Eutrapelum] Ita vocatum a festivitate & lepore. Epith. 32. lib. VII. *Manut.*

² Philosophum] Dionem, cujus consuetudine Pætus utebatur. Infra. *Idem.*

³ Ζήτημα] *Questioem.* Dioni petenti qua

de re vellet Pætus differere, responderat, *De cœna.* Et hoc unum.

⁴ Cytheris] Volumentii libera, & amica.

Quam postea dilexit Cornelius Gallus Poeta, & post eum M. Antonius. Vide Philippica II. cap. 24. *Idem.*

⁵ Quem adspectabant, &c.] Carmen Ennianum in Telamonte. *Corradus.*

ob os Graii ora obvertebant sua? Non mehercule suspicatus sum illam affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset objectum, habere eum Laida: *Habeo*, inquit, non habeo a Laide.⁶ Græce hoc melius. Tu, si voles, interpretaberis. Me vero nihil istorum ne juvenem quidem movit unquam, ne nunc senem. Convivio delector. Ibi loquor,⁷ quod in solum, ut dicitur; & gemitum in risu maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriferis? Cum ille, si quis quicquam⁸ quæreret, dixisset; cœnam te quærere⁹ a mane dixeris. Ille baro te putabat quæsiturum, unum cælum esset, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cœna nunquid ad te?¹⁰ Ibi præsertim. Sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: dein, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo non contra legem, si ulla nunc lex est: sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est, quod adventum nostrum extimescas. Non multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

⁶ Græce] Aristippi Græca verba sunt, *E'yo, & de i'yo*: quæ recitat Athenæus lib. XII. quod Cicero in Græce melius videtur, quam Latine, non quia Græce dicitur brevius: æque enim breviter Latine dicitur: sed quia verbum *E'yo* quiddam amplius, quam *Habeo*, significat: quod referri ad concubitum potest. *Manut.*

⁷ Quod in solum, ut dicitur] Hoc proverbium, *Quod in solum venit*, vel *Quodcumque in solum venit*, quilibet significat: & quidquid occurrit, quidquid casus fert: non pro ratione, aut pro recta voluntate, sed temere, casu, sortuito. Vide lib. I. de Nat. Deor. cap. 23. *Idem.*

⁸ Quæreret] Ex instituto Gorgiæ Leonini, qui primus est ausus in conventu possidere questionem, id est jubere dicere, qua de re quis vellet audire. Lib. II. de Fin. in principio. *Idem.*

⁹ A mane] Non hoc significat, quod Manutius putat, se quærere cœnam, quæ a mane inciperet: sed se a mane quærere, qui illum invitaret ad cœnam hora solita instituerendam, aut saltem de die: sicut illi sodales Catulliani, qui in trivialis quærebant vocationes. *Grævius.* Habuit fere Manutii sententiam altera pagina.

¹⁰ Ibi præsertim] Tibi, non ibi, lego cum omnibus libris antiquis. *Manut.*

EPISTO-

EPISTOLARUM
AD FAMILIARES
LIBER X.
CICERO PLANCO.

L abfui¹ proficiscens in Græciam: & postquam² de meo cursu Reipublica sum voce revocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est, non insolentia (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modo ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam. Itaque mihi³ maxime curæ est, non de mea quidem vita, cui satisfeci vel ætate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria sollicitat, in primisque, mi Plance, expectatio consulatus tui; quæ⁴ ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tempus reipublicæ spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea republica, in qua hominis impotentissimi atque intemperatissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim habet ullam? nec leges ullæ sunt, nec judicia, nec omnino simulacrum aliquod ac vestigium civitatis? Sed cum⁵ asta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat quod singulis de rebus scriberem. Illud autem

ARGUMENTUM. Invehitur in Antonii immoderatam potentiam, & Plancum transalpina: Galliæ præsidem hortatur, ut in remp. incumbat: & tandem de Furnio benigne suscepto gratias agit. Anno U. C. 709.

¹ Proficiscens in Græciam] Desperata libertate, Antonio consule post Cæsaris necem pro sua libidine cuncta administrante. Vide epist. 25. lib. XII. & Philipp. I. Manut.

² De meo] Nonnulli, de medio.

³ Maxime curæ est, non de mea] Sic Gru-

terus & Grævius: sed Victorius, maxime curæ est, &c. Manutius, maxima curæ est, &c. Lambinus, maxime curæ est, non mea quidem, &c. Varias id genus lectiones enumerare liceat, non ponderare.

⁴ Ita longa est] Hoc anno consules erant Antonius & Dolabella, interfecto idibus Martii Cæsare, cujus locum Dolabella occupavit. His anno sequenti successuri erant Hirrius & Panfa, Hirrius & Panfa Planco & D. Brutus. *Manutius.*

⁵ Asta] Singulorum dierum. *Manut.*